

Пасха Бенедикта в ізоляції печери

1. Маленьке впровадження у твір Великого Папи

Діалоги написані простим літературним жанром, оскільки мають на меті наставлення у вірі широкої кількості людей через конкретні приклади святості. Папа Григорій пише їх в період облоги Риму лонгобардами, як знаємо, на його папство випали також роки епідемій та морального занепаду християнства. Він перериває свою працю над коментуванням Книги Царів і пише серію біографій святих подвижників, щоб показати як Боже Слово виконувалося в їхньому житті. Він особисто вбачає більшу ефективність живого прикладу, аніж теоретичних концепцій, тому подає це не у формі трактату, а оповідей з життя. Використовує прості образи, не будуючи складних доктринальних формул, для того, щоб всі могли осягнути і наслідувати. Короткі історії виписані на фоні біблійних сюжетів та основних догматів, так, що майже в кожній главі є прив'язка до певних біблійних персонажів з подій Старого чи Нового Завіту. Двері Діалогів відкриваються нам за допомогою ключа Святого Писання.

Сама побудова нагадує Книги Біблії та містить елементи основних подій з історії спасіння та з життя самого Спасителя. Спочатку Великий папа представляє нам Бенедикта як Авраама, що залишає свою землю. Потім порівнює його до Мойсея, коли він молитвою добуває воду зі скелі. Інші розділи дають натяк на Іллю в епізоді з вороном, на пророка Єлісея, коли повертається знаряддя з води, та, врешті, порівнює його до Петра, котрий ходив по воді.

Перше чудо, як і в Євангелії від Йоана, вчинене з приводу жінки. Григорій вміщає присутність цього ніжного образу матері і годувальниці, як символ Марії в житті Бенедикта. І так, як Мати Ісуса «вимусила» вчинити перше чудо в Кані Галілейській, так ця жінка ніби випереджує славу святого Бенедикта, бо через ніжну прив'язаність і жалість до неї, будучи всього лиш юнаком, він зміг вчинити це своє перше чудо любові. Знову образ жінки з'являється аж наприкінці життя Бенедикта в особі його сестри Схоластики, як вірної товаришки, яка розділила його монаший шлях, що теж є алюзією на Марію під хрестом у Євангелії Йоана.

В Діалогах події з життя Господа є ніби нижнім тлом змальованої нам картини. Святий Григорій описав життя Бенедикта, як ревного послідовника і учня, котрий переживав і досвідчував всі таємниці Христа. І, звісно ж, центральною таємницею його життя була смерть і воскресіння Господа – тобто Пасха.

Про це тут докладніше поговоримо, оскільки ми перебуваємо у Великодньому періоді, а пізніше перейдемо до інших подій життя Бенедикта. Також постараємося ввійти з ним у таке, на перший погляд, «нецерковне життя» з огляду на ситуацію в якій живемо нині, коли наші домівки перетворилися в якомусь сенсі у таку гроту, в якій перебував Бенедикт, далеко від церковного зібрання і літургійного святкування.

2. Бенедикт забув про Пасху?

Що нас може навчити ця сцена з життя святого самітника, коли він добровільно на три роки укривається і відривається від життя церковної спільноти? Чи було це відходом, чи справжнім входженням у Пасхальне Таїнство? Як ця тема актуальна, щоб під видом фізичної неприсутності на Літургії поглибити зв'язок Пасхальної Тайни і нашого конкретного життя... Пропонуємо замислитися в цьому періоді над реаліями з життя святого, який перебував у самій серцевині основної таємниці нашої віри, не покидаючи свого усамітнення. Св.Бенедикт

запрошує нас зрозуміти зблизька те, що він шукав і відкрив на самоті у глибині скелі, що сама по собі символізує Христа... Той скарб він пізніше винесе на вершину гори і поставить як центр всього життя монахів. Помістить в основу самої сутності чернечої посвяти.. Протягом віків тисячі тисяч його духовних дітей і безліч монаших хорів буде виспівувати радісне Алілуя... Адже Пасха є центральним пунктом всього літургійного життя, як про це свідчить Розділ 15 Статуту, де спів Алілуя є центром Літургійного кодексу Бенедикта, підкреслюючи цим пасхальний характер прослави. Але цей вигук його душі народився значно раніше, ще там.. у підніжжі гори.. в долині, що над озером (*Sub lakum – над озером*), далеко від пишних літургійних відправ, що служилися в Римі... Отже, ходімо безпосередньо до фрагменту першого розділу, до тієї печери, в яку «ізолювався» Бенедикт на довгих три роки:

«Був там пресвітер, що проживав досить далеко, і саме приготував поживу в день Пасхи. Несподівано почув Господній голос, що промовив до нього: «Ти зготував смачні страви для себе і то добре, але поглянь туди – бачиш той край? Є там мій слуга, що терпить від голоду».

Добрый священник відразу підхопився і того ж урочистого дня Пасхи зібрав зготовані для себе страви і поспішив у вказаному йому напрямку. Шукав він слугу Божого серед скель, між урвищами гір, між потоками у долинах і між кам'янистими гротами і, врешті, знайшов його, укритого в печері.

Перш за все, вони обидва склали хвалу Господу, підносячи Йому благословення і молитви. Потім, сівши разом, ділилися солодкими роздумами про речі небесні. «Тепер, – промовив пресвітер, – можемо поживитися стравою, бо сьогодні день Воскресіння». «О, так, – відповів Бенедикт, – нині для мене справжня Пасха, бо отримав ласку бачити тебе». Перебуваючи далеко від людей, муж Божий навіть не знав, що того дня припадала Урочистість Пасхи.

«Сьогодні дійсно день Воскресіння Господа нашого, – підхопив пресвітер, – і не годиться тобі постити. Я на те був посланий до тебе, щоб разом підкріпитися їжею від добрих братів, цими дарами, які Боже Провидіння поставило перед нами».

Так вони обідали з хвалою Господу на вустах. Після поживи, обмінявшись ще добрими словами, священник повернувся до своєї церкви.¹

Також у неділю Великодня великий єгипетський монах Авва Аполлон дивом опинився перед смачним стравами, приготованими невідомими людьми, які прибули, як відповідь на його молитву. Також цей епізод про страви, які Господь справив через священника для свого голодного слуги, нагадують про історію іншого єгипетського ченця, Авви Фронтонна. Він теж зі своїми учнями голодував у пустелі, коли раптом вони отримали кілька розкішних запасів харчів, надісланих багатієм, до якого Бог сказав: "Ти прекрасно бенкетуєш у всьому своєму багатстві, а мої слуги в пустелі не мають хліба».

Бачимо, що окрім біблійної конфігурації, ця сцена має ще дуже конкретні прецеденти в монашестві. Передусім приходиться на думку виявлення Павла, першого пустельника, Антонія та інших еремітів. Після одкровення, Антоній був запрошений піти в пустелю, щоб виявити там свого попередника, який прожив своє життя, забутий людьми, майже дев'яносто років. І Господь скерував до нього святого Антонія, щоб той доглянув і послужив вмираючому відлюднику та поховав його гідним чином.

¹ Діалоги. Життя святого Бенедикта. – Книга II. – Жовква : Місіонер, 2019. – с. 10-11.

Але між Бенедиктом і отцями пустелі є та різниця, що він був ще юнаком і його чернече життя тільки-но розпочалося. Даючи спонукання виявити його укрите життя, Господь не мав наміру просто вберегти його від забуття, а змусити стати світильником, від якого кожен може запалитися, його особистий досвід має стати прикладом і дороговказом для інших. Саме миряни першими черпають духовну поживу зі слів Бенедикта, а взамін приносять йому їжу для підкріплення тіла. Перед тим він утікав від марнославства, від того що ним захоплювалися, подалі від оплесків і людського визнання. Його героїчна відмова від будь-якого контакту з людьми не стала порожньою, а навпаки породила плоди більшого сопричастя з людською спільнотою.

Тепер, поновивши свій контакт з мирянами, згідно з волею Божою, Бенедикт закінчує свій трирічний цикл, розпочатий, коли покинув Еффіде. Саме число «три» є символічним: Йона у череві кита, Йосип у цистерні, Ісус у гробі перебували саме три дні.

Бенедикт переживав там своє тридення, вірніше триріччя, так як Павло перебував в Аравійській пустелі, щоб приготуватися до місії бути апостолом народів чи Даниїл готувався до служби при царському дворі.

Подвійне відкриття чоловіка божого спочатку священником, потім пастухами надзвичайно схоже на розповіді про дитинство Христа в Євангеліях. Це була Пасха і Різдво Бенедикта. Так як Матвій та Лука привели до яселок новонародженого Христа мудреців і простих людей, так і Григорій приводить духовенство та вірних в процесії до печери, де була нова прихована святість.²

Так як після Різдва слідує таємниця Богоявлення в поклонінні трьох царів в Хрещенні та в чудесному перемінінні в Кані Галілейській, так Бенедикта виявляють спочатку церковний служитель, а потім прості пастухи і люди з околиці. Являється нове життя Бенедикта, його перероджена особа в Христі. Як і в Євангеліях, Воскреслий показав себе обраним свідкам, так само Бог сам посилав свідків святості Бенедикта, щоб він повернувся до життя з іншими. Його відповідь на прихід священника повна теологічного пізнання: "Я знаю, що це Пасха, тому що я побачив тебе!". З одного боку свідчить настільки він віддалився від світу і навіть не орієнтується за календарем, а з іншого показує його віру в живого Христа. Якщо він побачив свого брата, то бачив Господа. Це переконання не було спонтанністю, це його особистий досвід, який він пізніше впише в різні розділи статуту, як загальну засаду – бачити Христа в гостеві, в бідному, хворому, в абатові; чути голос Христа в найменшому братові, через пораду чи скартання монаха з іншого монастиря.. Його чутливість на кожного, як на самого Христа.

3. Пасха – як досвід.

Немислимо, щоб наш святий міг забути про центральну таємницю нашої віри. Бенедикт глибоко усвідомлює, що таке Пасха. І не просто розуміє, він її переживає, він перебуває в ній. Адже Пасха – це бенкет, зустріч з «Тим, хто живе». Воскреслий кличе його вийти з гробу (готи)...

Є два типи досвіду: аналогічний та оригінальний досвід (Heinrrich Rombach, феноменолог).

Аналогічний приходить через передачу знань, внутрішнє розуміння, чогось, що приходить так як би ззовні. Натомість, оригінальний – це безпосереднє пізнання з власного досвіду (як народження дитини, наприклад), це перебування в самій «правді» і цьому неможливо навчитись від когось.

² Gregorio Magno, La vita di San Benedetto Commento di Adalbert de Vogùé, OSB

Таким було безпосереднє пізнання Бенедикта: «Сьогодні є Пасха!». Хоч він не був на літургії, а перебував у гробі, занурений у смерть і Воскресіння Господа. Цього неможливо навчитися, тільки досвідчувати і тільки досвідчивши можна святкувати ці Містерії віри. **Таїнства Христа існують не тому, що вони здійснюються в Церкві, а тому що вони існують.**³

Інакше існує ризик ритуалізму і пустого святкування літургій, якщо не має усвідомлення самих таїнств і дійств, якщо літургія не доповнюється особистими роздумами над Словом і живим діалогом ризикуємо не брати участі у тій священній формі діалогу Бога з людиною, чим і є Свята Літургія, навіть будучи на ній присутніми. Метою Літургійної целебрації є занести нас до повноти життя Того, Хто є по правиці Отця.

Папа Григорій використовує цю зустріч, щоб повчити божий люд, що ця літургійна дійсність присутня у Бенедикті і що містерія Пасхи виходить за межі літургійного зібрання і охоплює життя святих. Літургія розуміється не просто як служіння, яке повторюється час від часу в Церкві, а як безперервна дійсність. Саме тому в монастирях так часто протягом дня збираються на молитву, щоб хоча б в деякі години видимо вливатися у це безперервне святкування, що є в небі, долучатися до хорів ангелів, співати гімни, в яких ці великі таємниці віри ніби розкладені по міліграмах у стовпчиках, розспівані по антифонах, а в завершальних молитвах ніби щоразу заноситься наше прагнення і наше вздыхання до повноти, виражений порив душі прилучитися до тих таємниць.

1174 ККЦ *Таїнство Христа, Його Втілення і Його Пасха, які ми святкуємо у Євхаристії, насамперед у недільному зібранні, пронизує і перетворює час кожного дня відправою Літургії Годин - (Officium divinum, Часослов) (Пор. II Ватиканський Собор, Конст. «SC», IV, 83-101). Цю відправу, як вираз вірності апостольським настановам «молитися безперестанно» (1 Сол. 5, 15; Еф. 6, 18), «було укладено таким чином, що всі пори дня і ночі було посвячено на хвалу Бога» (II Ватиканський Собор, Конст. «SC», 84).*

Ми маємо цей великий скарб, що можна назвати «розтягненням» Божественної Літургії, що доступний для всіх: «Літургія Годин призначена для того, щоб стати молитвою усього Народу Божого...»(1175 ККЦ). Це великий і цінний інструмент прославлення Бога і можливо навіть живіша форма участі, ніж за допомогою радіо чи трансляцій, бо тут ми безпосередньо триваємо в цьому спасенному діалозі. До того ж псалмами можна молитися в будь-якій ситуації життя, з ними можна переходити різні труднощі і переживання і відчувати, як Бог розуміє нас, адже ті самі емоції і пережиття містить Богонатхненна Книга Псалмів. В цей період особливо можна молитися Літургією Годин і в такий спосіб завжди єднатися з молитвою Церкви і молитвою Самого Христа..

Життя, яке ми отримуємо у Таїнствах, що служаться в Церкві не зводиться до часу їх уділення чи целебрації, вони тривають у нас і не обмежуються моментами спільної Євхаристії. Літургія – це саме життя Христа, до якого ми прилучені і через Нього занесені до Отця. Бенедикт спромігся ввійти в життя «цілого Христа», до якого ми теж покликані ввійти повністю.

1136 ККЦ *Літургія є «дією» «цілого Христа». Ті, що її тепер відправляють, підносячись над символами, уже перебувають у небесній літургії, там, де відправа є суцільним спілкуванням і святом.*

Бенедикт три роки не ходив на Святу Месу, але в повноті переживав Містерію «цілого Христа» і тому ця зустріч з пресвітером – «alter Christo» є для нього самим сенсом Воскресіння Христа. Він легко розпізнає Господнього посланця, бо священство є плодом

³ Професор Mauritius Wilde(Пріор), твердження з матеріалу лекції.

Пасхальної Містерії. Але не тільки священник, а кожний охрещений, кожний навернений, кожний християнин і кожен наш брат.. Навіть маленьким жестом добра чи світлом посмішки вони свідчать про те, що Христос переміг і живе.. Навіть просто людським поглядом ...

Ще раз процитую фразу режисера А. Тарковського з фільму «Андрей Рублев»: «Адже сам знаєш, не виходить що-небудь чи втомився, змучився і, раптом, з чийось поглядом зустрічаєшся серед натовпу, з людським ...— і начебто, причастився...»

Молитва на завершення

Бачити Воскресіння дано кожному..

...цього ми покликані навчити інших.. Вийти із гробу небачення і нечуйності...

Бачити Воскресіння у кожному Слові.. бачити Воскресіння в Літургії і найголовніше бачити Воскресіння в іншій людині, як це побачив Бенедикт. Бачити, як вона вміє ділитися дарами і присутністю..., як повстає із гріха і приносить плоди майбутнього віку, бачити цвіт любові і перемінення.. бачити відблиск чистоти Христа.. Бачити плоди Його смерті і воскресіння у щоденності це надзвичайно великий дар.

За заступництвом святого Бенедикта, котрий увійшов у Містерію Розп'ятого та Воскреслого Христа, просимо про цей дар, щоб ми, занурені в Пасхальну Таємницю, могли поглибити сопричастя з кожною людиною.

Даруй нам Господи, узріти Твоє Воскресіння !

Текст підготувала с. Марія OSB